

USMON AZIM SHE'RLARIDA ASSONANS USLUBIY VOSITA SIFATIDA

Bozorova Gulchehra

Artiqova Adolat

NDKTU akademik litseyi o'qituvchilari

Annotatsiya. Maqolada shoir Usmon Nosirning qalb kechinmalari asosida yozilgan she'rlaridan yoritib berilgan, shoir she'riyatida o'ziga xos tasviriy vosita-assonasning qo'lanishi bo'yicha tahlillar berilgan.

Kalit so'zlar: *assonans, fonetik stilistika, erkin vazn, unli va undosh tovushlar Usmon Azim she'rlari.*

Usmon Azimning sodda, samimiy va xalqona ohangi bilan yog'rilgan she'rlarida ham fonetik xususiyatlar asosiy tasviriy vosita vazifasini o'taydi. Ohangdorlikni kuchaytirishda, ta'sirchanlikni ohirishda, tasvir tiniqligini ta'minlashda fonografik vositalar ham uslubiy vosita bo'lib xizmat qilganligini sevimli shoirimiz Usmon Azim she'rlari tahlili orqali ochib berishga harakat qilamiz.

Assonans- misralardagi bir-biriga yaqin unli tovushlarning ohangdoshligidir. Bunda a-o, u-o', i-e tovushlari ohangdosh bo'lib keladi. Bunday xususiyat nutqning jarangdor bo'lishini ta'minlaydi. Masalan,

Bog'im ketdi-qolgan ko'nglim yoboni,
Oldida qum, ortidadir doboni,
Kelayotgan o'zgalarning davroni-
To'xta-ya, to'xtagin, umrim karvoni. (Xotima 48)

Yuqoridagi misralarda iste'dodli shoirimiz Usmon Azim O tovushi vositasida assonasning jozibador ko'rinishini hozil qilgan.

Bir qadamin-umid, bittasi-armon,
Bir yovim makondir, bir yonim zamon,
Bir yo'lim zamindir, bir yo'lim osmon
Osmonning ichida oyday sarsonman.

Fonetik stilistikani bilish ijodkorlar uchun ahamiyatlidir. Ular yaratgan ijod mahsullarida fonetik stilistikaning xususiyatlarini qo'llashsa, o'quvchilar va tinglovchilarning e'tiborini jalb qiladilar. Bu bilan matnning o'qishligini ta'minlaydilar va o'z oldilariga qo'ygan maqsadlariga osonroq erishadilar. Ayniqsa, jurnalistlar lavha, ocherk, adabiy portret yaratganlarida o'rnini topib, fonetik stilistikadan foydalansalar, asarlari betakror, ta'sirchan, ohangdor bo'ladi.

Bir nafasim -bahor, bittasi kuzdir,
Bir manzilim tog'dir, bittasi tuzdir,
Bir onam olovdur, bir onam muzdir,
Toshlarning soyday sarsonman.

Mazkur nutqiy parchada I tovushi vositasida assonasning betakror namunasini ko'rishimiz mumkin. Boshqa shoirlarning she'rlarida I tovushi vositasida kamdan kam holatda assonans yuzaga keladi. Usmon Azim she'rlarida esa bu hodisa juda sermahsul.

Qon yutgan qurumlar uchun kechirgin

Bemahal o'limlar uchun kechirgin

Ko'zimning yoshligi uchun kechirgin

Dunyoning yoshligi uchun kechirgin

Tahlil jarayonida Usmon Azim barcha unli tovuushlar asosida assonansning betakror ko'rinishini namoyon qila olgan.

Kechirgin-u ko`yingda adashganimni,

Kechirgin-u ko`yingda tinmaganim-chun,

Kechirgin- erk uchun talashganimni

Va erk senligingni bilmaganim-chun

Usmon Azimning so'z qo'llash mahoratini yana shundan ko'rishimiz mumkinki, u har bir til vositalaridan o'ziga xos tarzda foydalanadi. Bu esa boshqa ijodkorlar ijodida ko'zga tashlanmaydi.

Zal ham jo`r bo`ladi: "Sevaman de, ayt!"

Sendan so`rayapti-men aniq sezdim-

Bittagina so`zni zal mana shu payt.

Yuqorida e tovushi vositasida assonasning go'zal ko'rinishni yaratganki, bu she'riyatga o'ziga xos bir holat hisoblanadi. Assonasning , asosan, , a tovushlari vositasida hosil qilingan ko`rinishi she'riyatda ko`p kuzatiladi. Usmon Azim ijodida esa bu hodisa har bir unli vosita orqali hosil qilinganligining guvohi bo`lamiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. To'xliyev, B, Karimov. Adabiyot. Davlat. 2017. 204

2. Hojiahmedov, A. Sher'iy san'atlar va mumtoz qofiya. Toshkent. 1998. 4

3. S. Qambarova " Shoir o'lmaydi" 2. "Tafakkur" jurnali